

בבא בתרא מה

משה שווערד

1. ספר דבר יעקב-מז:

ה' רד"ה לקח מסיקריקון וכו' קמייטא ומציעתא כיון דקטלי נכרים לישראל אגב אונסיה גמר ומקנה – הב"י [סימן רה-יב] והק"ש [אות רא וכתו' אות י'] מביאים המרדכי [בגיטין אות שצה] והרשב"א [בגיטין נה:] המקשים שדין תליוהו זובין נאמר כאשר הנאנס מקבל מעות, שאגב זוי גמר ומקני, אבל תליוהו ויהיב אין מתנתו מתנה, וכאן הסיקריקון לא נתן מעות וא"כ דמי לתליוהו ויהיב.

א. המרדכי בשם הר"מ מתרץ דשאני התם שהיו הורגים בהם והוי אונס גדול, ומש"ה אגב אונסיה גמר ומקני.

המל"מ [מכירה י-א ד"ה מדברין] לומד כוונת המרדכי שדוקא אם עושים לו ייסורים לא גמר ויהיב, אבל אם מאיימים עליו במיתה גמר ויהיב. המל"מ מקשה מהגמ' [שבת פח.]. בזמן מתן תורה כפה עליהם הר כגיגית, וא"ר אחא מכאן מודעא רבה לאורייתא [פירש"י: שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס], וא"כ ראי' שאף בכפית הר שהוי אונס מיתה [שאמר אם לאו כאן תהא קבורתכם] אין גמירות דעת להסכים, ולכן איכא מודעא רבה לאורייתא.

הב"י מקשה שאונס של ייסורים [כגון תליוהו] קשה ממיתה [כמבואר בכתו' לג:]: ואעפ"כ לא גמר ומקני.

2. ספר דבר יעקב-מז:

י' רד"ה תליוהו זובין – מי שתלו אותו או עשו לו יסורין עד שמכר וקיבל הדמים ואומר רוצה אני – הרשב"ם מבאר שהכא מיירי באומר רוצה אני [וכ"כ הרשב"ם להלן מח. ד"ה עד]. וכ"כ הרמ"ה [אות קפה].

וכן מבואר בגמ' [ב"ק סב.]. דפריך למה יהיב דמי מיקרי חמסן הרי מי שתליוהו זובין הוי זביני, ומשני שרק אם אומר רוצה אני הוי זביני.

הרמב"ם [מכירה י-א] כתב שתמא מי שאנסוהו למכור הוי מכר, ולא הזכיר שצריך לומר רוצה אני. וכן כתב הטור [רי"ס רה]. והקשו האחרונים [לח"מ שם, ב"י וב"ח סימן רה] למה לא הזכירו הרמב"ם והטור דברי הגמ' בב"ק שהמכר חל רק כשאומר רוצה אני.

הב"י והב"ח תירצו שאין כוונת הגמ' שצריך שיאמר בהדיא רוצה אני, אלא גם בסתם הוי כאומר רוצה אני, ורק אם אמר שאינו רוצה או אינו מכירה. הנה"מ [סימן רה-א] מקשה מלשון הגמ' בב"ק, שלפי הב"י היה צריך לומר הא שלא אמר איני רוצה הא שאמר שאינו רוצה.

3. ספר דבר יעקב

ג] תלמוד לומר לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני – כאן לגבי קרבן וכן להלן לגבי גיטי נשים קתני שבעינן שיאמר רוצה אני. וכן פוסק הרמב"ם לגבי קרבן [מעשה קרבנות יד-טז] ולגבי גט [גירר' ב-כ] שבעינן שיאמר רוצה אני. הגמ' רצתה לומר שמכאן למד ר"ה שתליוהו חובין וביני זביני. וכתב המאירי [קידו' ב. ד"ה הרבה] שמכאן יש ללמוד שכמו בקרבן בעינן שיאמר רוצה אני כך בתליוהו חובין וביניה זביני רק כאשר אומר רוצה אני. ומקשים הלח"מ [אישות ד-א] והנה"מ [סימן רה-א] לפי הרמב"ם מאי שנא קרבן וגט מתליוהו חובין שדעת הרמב"ם שא"צ שיאמר רוצה אני. \ הנה"מ מתרץ שלענין קרבן וגט לא סגי בהסכמה אלא בעינן רצון ממש. הלח"מ מתרץ שהוקשה לרמב"ם קושיית התוס'.

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

דניחא ליה דתיהוי ליה כפרה. עי' במס' מנחות (כ.). אדרבה כפרה ושמחה, ופרש"י דמי שנתכפר חטאו שמח. ובמדרש רבה עה"כ (קהלת ט-ז) "לך אכול בשמחה לחמך" דביוה"כ מתענין כולם והקב"ה מוחל להם את הכל, ובת קול יוצאת ואומרת להם לך אכול בשמחה לחמך כו', ועי' בתוס' במס' יומא (פז:): דמה"ט מצוה לאכול סעודה במוצאי יוה"כ, דיש להיות בשמחה שנתכפרו העונות, וכ"ה בשו"ע (או"ח סי' תקפא). ובספרים הקדושים כתבו, דמה"ט חג הסוכות נקרא זמן שמחתינו, משום דזהו מיד לאחר יוה"כ, שנתכפרו חטאינו.

5. רמב"ם יד החזקה הלכות גירושין פרק ב

(כ) מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר וכן אם הכוהו גוים ואמרו לו עשה מה שישאל אומרינן לך ולחצו אותו ישראל ביד הגוים עד שיגרש הרי זה כשר ואם הגוים מעצמן אנסוהו עד שכתב הואיל והדין נותן שיכתוב הרי זה גט פסול ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד גוים בין ביד ישראל שאין אומרינן אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו כגון מי שהוכה עד שמכר או נתן אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישאל רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו ...

6. ספר דבר יעקב

בספר חוט המשולש [ח"ג סו"ס טז] מקשה למה הוצרך הרמב"ם לטעם זה, הרי הגמ' [בקיודו ג.] אומרת כן בתור דחיה שאין מכאן ראיה שדברים שבלב אינם דברים, אבל לפי האמת הטעם משום שקיי"ל דברים שבלב אינם דברים.

האחרונים [הלח"מ, הנה"מ [סימן רה-א], עונג יו"ט [סימן קסח], או"ש ב-כ] מקשים על הרמב"ם מסוגין שהגמ' אמרה טעם זה כדי לדחות שאין ראיה לדברי ר"ה, אבל לפי מאי דקיי"ל כר"ה דאגב אונסיה גמר ומקנה ה"ה דגמר ומגרש, ולמה הוצרך הרמב"ם לטעם אחר.

הנה"מ [סימן רה-א] מתרץ שבגט וקרוב לא סגי בהסכמה אלא בעינן רצון גמור, ולכן לא סגי בהסכמה אגב אונסא, ולכן הוצרך הרמב"ם לומר שיש סברא מיוחדת שמחמתה יש לו רצון גמור.

7. ספר דבר יעקב

אבל הרשב"א והריטב"א והר"ן ור' יונה מפרשים דס"ד שאין הבדל בין תליוהו ובין תליוהו ויהיב, ולכן פריך מקרבן וגט שדמו לתליוהו ויהיב, וכן פריך מסיקריקון שמירי בלא יהיב דמי, ורק למסקנה קאמר שיש חילוק אם יהיב זוזי או לא יהיב זוזי. לפי הרשב"א והריטב"א והר"ן הוי גט וקרוב תליוהו ויהיב, והגמ' רצתה להביא ראיה משם לר"ה כיון שלפי ההו"א אין הבדל בין תליוהו ובין תליוהו ויהיב. ולפי המסקנה הא דמהני כפיה בגט וקרוב הוא משום שניחא ליה דתיהוי ליה כפרה ומצוה לשמוע דברי חכמים. [ואם נפרש כן בדעת הרמב"ם יהיה מתורץ קושית האחרונים הנ"ל את ז].

טז] ד"ה נימא אגב אונסיה – דסיקריקון גמור ומקני בעל הבית כיון דיהיב ליה זוזי ולא מפסיד מידי – הרשב"ם לומד [כמו התוס'] שגם בהו"א ידענו שיש חילוק בין תליוהו ובין תליוהו ויהיב, ולכן מבאר שהקושיה מסיקריקון היא משום שס"ד שמירי שהלוקח נותן דמים ומשני דמירי שלא נתן זוזי ורק אמר לך חזק וקני, ור"ה מירי בכתב שטר וזה ראיה שנתן זוזי. ולשמואל [דאף בכתב שטר לא קנה] אמרינן דאף כשכתב שטר ליכא ראיה שקיבל דמים, ור"ה מירי היכא שיש ראיה [ע"י עדים] שקיבל דמים.

8. ספר דבר יעקב

הרשב"א [גיטין נח.] מבאר שאף אם כתיבת השטר היה מחמת יראת הסיקריקון, מ"מ קנה דכיון שאנסוהו עד שיכתוב את השטר, שוב אינו מצפה שהקרקע תחזור לו, ואגב אונסא דכתיבת השטר גמר ומקנה.

יז] הא איתמר עלה אמר רב לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקני אבל בשטר קנה – התוס' [ד"ה הא] מפרשים שמחמת פחד מהסיקריקון הוא אומר לך חזק וקני, אבל אינו כותב שטר, ואם כתב שטר זה ראיה שקיבל מעות, ומקנה מרצונו כיון שקיבל מעות.

9. ריטב"א על בבא בתרא דף מח/א

ולשמאל דאמר אף בשטר לא קנה. וא"ת ומנא ליה דרב הונא אית ליה דשמאל, וי"ל דהכי אמר לימא דרב הונא לית ליה דשמאל והא הילכתא כשמאל בדיני, א"נ דהשתא מרגישין קצת מאי דאוקימנא לעיל כדשמאל:

10. רשב"א על בבא בתרא דף מח/ב

דהא אשה כשדה זו דמיא ואמר אמיר תלוה וקדשה קדושיה קדושין. וא"ת והכא מאי זביני איכא, והא לא קבלה זוזי. וא"ת משום שאר כסות ועונה דמתחייב לה הא אמרינן לעיל (ע"א ד"ה אלא) דלא חשבינן להו כזוזי. [1] יש מפרשים משום כסף קדושיה, ומכאן דקדקו בתלוה זבין אפי' בפחות מכדי שווי הקרקע זבוניה זיבוני, דהא אשה מתקדשת בפרוטה וחשבינן לה כתלוה זבין.

וא"כ אף קרקע נקנה הוא ככל כסף, הילכך אפי' תלוה זבין בפרוטה זביניה זביני. ועוד דהא אקשינן לדרב הונא מדמסיים רב ביבי קרקע אין לו מעות יש לו ואצטריכי למימר דמימריה דרב ביבי לא סבירא ליה לדרב הונא, ואם איתא מאי קושיא, לימא דרב ביבי בשלא נתן כל דמי שווי הקרקע:

ומסתברא לי שאין דברים אלו נכונים ... ואשה המתקדשת בפרוטה נמי לאו ראייה הוא, דכל אשה כאלו דמיה קצובין לקנות לבעל

בפרוטה ... ועוד נראה לי שאין הטעם בקדושי אשה משום כסף קדושיה, ... אלא מסתברא דטעמא דאשה משום דניחא לה דתיפוק עליה שמא דאישות, וכדריש לקיש דאמר (יבמות ק"ח, ב) טב למיתב טן דו ולא למיתב ארמלו, ואגב אונסה והנאה זו גמרה ומקניה נפשה, ואנן סהדי דבכל בעל ניהא לה, וכדאמרינן (שם) דשושמנא גברא כורסיא ביה הראתא רמו לה, וכדריש לקיש. וא"ת א"כ מאי קא מייתי ראייה מינה לתלוה זבין דניחות נפשה הוה טפי, דהא לעיל אפילו מאן דסבירא ליה דתלוה זבין זביניה לאו זביני מודה בה, וכדאמרינן דילמא שאני התם דניחא ליה דתהוי ליה כפרה, דילמא שאני התם משום דמצוה לשמוע דברי חכמים. הא ליתא, דהתם ניחות דכפרה וניחותא דמצוה איכא למימר דהויא טפי מזוהי, אבל ניחות הנאה דגופא לא עדיפא לה מדמי גופא, כנ"ל:

11. ספר דבר יעקב

באונס לא תיקנו חכמים להפקיע קנין מיניה, ולכן מפרש הרשב"ם שרק בקדושין שמקדש אדעתא דרבנן אמרים אפקעינהו רבנן לקדושין מיניה. הרמב"ן [בשטמ"ק כתו' ג.] מקשה כיון שהגמ' תירצה כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש דהיינו שקידש בתנאי שייסימו חכמים, א"כ מה קושית הגמ' בביאה מאי, הרי גם בביאה קידש בתנאי שייסימו חכמים. א. הרמב"ן ותור"פ מתרצים שכוונת הגמ' בשלמא בקדושי כסף מקדש אדעתא דרבנן כיון שיש בכחם להפקיר ממונו ולמנוע הקדושין וא"כ מוכרח לשמוע בקולם, אבל בקדושי ביאה שאינם יכולים להפקיע ביאתו, שמא לא קידש על דעתם. ומשני שכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש אף המקדש בביאה, ואם לא יסימו חכמים הוי ביאתו ביאת זנות. (ב.) השטמ"ק [בכתו' ג.] בשם תלמיד הרא"ה והריטב"א מפרשים, דהקושיה על חכמים שתיקנו התקנה, בשלמא בקדושי כסף רבנן תיקנו שהכסף יהיה הפקר, אבל בביאה איך יתקנו שביאתו תהיה זנות. ומשני שלא חשו לזה, ושוויה לביאת זנות. ומקשה שם השיטה [סוד"ה עוד] שגם בקדושי כסף קשה שע"י עקירת הקדושין נעשים כל ביאותיו שאחרי הנישואין ביאות זנות. ותירץ שלא חששו לזה כיון שחכמים לא תיקנו על זה בהדיא, אלא רק גורמים שיהיה. ביאת זנות, וכל הקושיה על אותה ביאה של קדושין שרבנן תיקנו בהדיא שתהיה זנות.

ג] לפיכך עשו עמו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה - הגמ' בגיטין וכתו' אומרת משום שכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש. הרשב"ם והרמ"ה והנ"י לומדים שזה גם הכוונה בגמ' אצלנו. התוס' סוברים שאצלנו אין הטעם משום דאדעתא דרבנן מקדש אלא שלרבנן היה כח בידם להפקיע הקדושין.

התורת חיים והחת"ס כתבו שהרשב"ם לא רצה לפרש כמו התוס', משום שקשה למה לגבי מבר

12. ספר דבר יעקב

הזת"ס בגיטין כתב שקדושי שטר הוי כמו קדושי כסף שב"ד מפקירים השטר, וכיון שאין הנייד שלו אינה מגורשת. המאירי [יבמות קי.] כתב שאינו יודע כיצד חכמים מפקיעים קדושי שטר.

ההפלאה [כתו' ג.] ג"כ מקשה קדושי שטר מאי איכא למימר, ואע"פ שהפקירו השטר, מה בכך הרי גם שטר שנכתב על איסורי הנאה כשר כדאיתא בגמ' [גיטין כ.]. והירושלמי הביא בזה מחלוקת [הובא בב"י סימן לב.]. ולכאורה איכא ראייה מכאן לפסול. ודוחה שהפקר גרע מאיסורי הנאה. ואפשר משום שס"ל שאיסוה"נ הוי שלו.

13. ספר דבר יעקב

יא [רד"ה ואית דמפרש תינח דקדיש בכספא דקידושי כסף דרבנן הם אמרו והם אמרו וכו' - שיטה זו היא שיטת רבינו גרשום. הרשב"ם תמה שקדושי כסף הם מה"ת.

הרמב"ם [אישות א-ב ו-ג-כ] כתב הכסף מדברי סופרים. הראב"ד [א-ב] כתב זה שבוש ופרוש משובש הטעתו. ובפ"ג ה"כ כתב הראב"ד ופי' משובש ששמע בתינח דקדש בכספא הטעהו בזה.

המ"מ והכס"מ [א-ב] מבארים שאין כוונת הרמב"ם שהוי מדרבנן, אלא כיון שנלמד ממדרש חכמים מיקרי דברי סופרים. ועפ"ז מבאר הכס"מ כוונת הגמ' התינח דקדיש בכסף חזינן שסומך על דברי חכמים ומקדש אדעתם, כיון שסבור דמהני קדושי כסף וא"כ סומך על החכמים שלמדו מגזירה שוה, אבל קידש בביאה מאי, דכיון שביאה מפורש בתורה, מנין לנו שסומך על חכמים.

14. שו"ע אבן העזר - סימן מב

(א) אין האשה מקודשת אלא לרצונה. והמקדש אשה בעל כרחה, אינה מקודשת. אבל האיש שאנסוהו עד שקידש בעל כרחו, הרי זו מקודשת, וי"א שאינה מקודשת, הילכך הוה ליה ספק: הגה - אמרה תחלה: קדשיני, וזרק קדושין לתוך חיקה ואמר לה: הרי את מקודשת לי, וניערה בגדיה תוך כדי דיבור להשליך ממנה הקדושין, ואומרת שלא כיוונה מתחלה רק לשחוק בעלמא, אפילו הכי הוי מקודשת (תשובת מוהר"ם סוף ספר נשים). ואין הולכים בענין קידושין אחר אומדנות והוכחות המוכיחות שלא כיוונה לשם קדושין (שם). לקח יד האשה בחזקה שלא ברצונה וקידש, והיא לא זרקה הקדושין, הוי מקודשת. אע"פ שמתחלה באונס היה, ונתן לה סתם ולא אמר לה כלום, הואיל ובתחלה דבר עמה מקדושין (הגהות מרדכי סוף גיטין). היה חייב לה מעות ואמרה לו: תן לי מעותי, וכאשר התחיל ליתן אמר לה: הרי את מקודשת לי, וזרקה היא המעות מידה, אינן קידושין (טור בשם תשובת הרא"ש):

15. בית יוסף על אה"ע סימן מב

וכתב הרמב"ם אבל האיש שאנסוהו וקידש קידושיו קידושין. בפ"ד (מאישות ה"א) וכתב הרב המגיד זה דעת רבינו והטעם דלא אפקיעניהו רבנן אלא בשנאנסה האשה מפני שאם היו הקידושין קידושין לא היתה יכולה להפקיע עצמה ממנו אלא ברצונו אבל האיש הרי הוא יכול לגרשה בעל כרחה והילכך הרי היא מקודשת והרב בעל העיטור (אות מ מודעא מא ע"א) נחלק בזה וכבר

הכריע הרשב"א (קידושין ב ע"ב סוד"ה תנא) כדברי רבינו ובהשגות א"א והוא שיאמר רוצה אני ע"כ ואני אומר שהרי זה כמי שמכר באונס שהמכר קיים כמבואר פ"י מהלכות מכירה (ה"א) וכל שכן כאן שהוא קונה שאע"פ שהוא באונס שקנינו קנין ולא ראיתי שהצריך שם הר"א שיאמר רוצה אני אלא כל זמן שהוא עושה הדבר קיים הוא עכ"ל:
ומ"ש רבינו בשם רב אלפס ומ"ש שכן כתב בעל העיטור. הוא באות מ' מודעא וסמ"ג כתב (עשין מח קכה סוע"א) וז"ל אין האשה מתקדשת אלא לרצונה שנאמר (דברים כד ב) והלכה והיתה משמעות המקרא שמתקדשת מדעתה (עי' רש"י יבמות יט ע"ב ד"ה קדושין דעלמא) והמקדש אשה בעל כרחה אינה מקודשת אבל האיש שאנסוהו שיקדש בעל כרחו הרי זו מקודשת לאמימר ולמר בר רב אשי אינה מקודשת כדאיתא פרק חזקת (מח ע"ב) והגאונים תופסין עיקר דברי מר בר רב אשי עכ"ל ובהגהות מיימון פ"ד (אות א) תמה עליו דהא בגמרא משמע דאירי כגון שדחק אשה ואנסה לקבל קידושין דקאמר הוא עושה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה וכן פר"י והרשב"ם:

16. ספר דבר יעקב

יד] איני והאמר רב נחמן העדים שאמרו אמנה
היו דברינו אין נאמנים - לכאורה הקושיה צ"ב,
דהתם הטעם משום שכיון שהגיד שוב אינו חוזר
ומגיד, אבל כאן עדות המודעא היתה קודם לעדות
שבשטר. הרשב"ם פירש שזה תירוץ הגמ', אך צ"ב
מה ס"ד להקשות. וכן מקשים בש"י ר' דוד [סימן
סב] ובברכ"א.

הברכ"ש [סימן מב-ב] מבאר כיון שעיקר עדות
המודעא היא ביטול השטר מכירה, נמצא שתורת
שטר חל על המודעא רק אחרי כתיבת השטר מכירה,
ולכן ס"ד שלא מהני המודעא לבטל השטר מכירה.
בש"י ר' דוד [סימן סב-ב] מבאר דהמקשן סבר
דדין חוזר ומגיד הוא שאין לקבל עדות לסתור עדות
שבשטר דהוי כנחקרה בב"ד, בין אם הוי קודם או
אח"כ, וכאן המודעא סותרת לעדות שבשטר [ואין
עדות שבשטר סותר למודעא].

1. פירוש בעלי התוספות על שמות פרק יט פסוק יז

ייתצבו בתחתית ההר. אמרינן במ' שבת כפה עליהם ההר כגיגית. ואמר אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. וקשה והלא אמרו נעשה ונשמע לכך יש לפרש כדאית' במדרש. כשרצה הקב"ה ליתן את התורה. אמרו לו כמה תורות יש לך. אמר להם ב' תורות. א' בכתב ואף בעל פה. אמרו אין אנחנו מקבלים אלא אותה שבכתב מיד כפה עליהם הר כגיגית

2. משך חכמה על שמות פרק יט פסוק יז

(יז) ויתצבו בתחתית ההר - מלמד שכפה עליהן הר כגיגית (שבת פח). פירוש. שהראה להם כבוד ה' בהקיץ ובהתגלות נפלאה עד כי ממש בטלה בחירתם הטבעי ויצאה נשמתם מהשגת כבוד ה' והיו מוכרחים כמלאכים בלא הבדל וראו כי כל הנבראים תלוי רק בקבלת התורה, (וכמדומה שכבר עמדו ע"ז) ואמר רבא (שבת פח) מכאן מודעא רבא לאורייתא, והא דכופין בקרבנות עד שיאמר רוצה אני (ראש השנה ו), טעמו כפירוש הרמב"ם בהלכות גירושין ספ"ב, וזה לשונו הזהב, ואין אומרים אנוס א"כ נלחץ ונדהק לעשות דבר שאינו מחויב בו מן התורה כו', אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה כו' מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו כו' עכ"ל, וזה עיון נפלא בעצמו ומתאים בשיטתו ... א"כ גם הכא, שרצון נפש הישראלי נוטה בטבע ובחפץ נמרץ פנימי לקיים מצות ד', רק עצת היצר תקפה עליו, מיד כשיוכה מכות אכזריות יוסר חפץ החומר ועושה המעשה שמגרש או מביא קרבן, זהו חפץ פנימי לעצמיות המצוה הוא רצון גמור, ולהרמב"ן (יבמות נג) דפליג עליו תמן בחידושי וסובר שאין זה רצון בוראי גם הכא לא נקרא רצון ודו"ק.

3. ספר פרדס יוסף על ספר שמות פרק יט פסוק יז

[סה] ויתצבו בתחתית ההר (י"ט, י"ז). רש"י כפה כגיגית, עיין שבת (פ"ח). ובעלי התוס' [כאן] וכלי יקר כאן, ועיין ארץ החיים תהלים (מ"ב, ה) דיש לישראל טענת אונס ובאנוסה כתיב [תצא כ"ב, י"ט] לא יוכל לשלחה כל ימיו ... וקשה לי לפי מה שאמרו בבבא בתרא (מ"ח ע"ב) תליוהו וקדיש מדאורייתא הוי קידושין ורק דלא מהני משום אפקעינהו שעשה שלא כהוגן, והשם יתברך בודאי עשה כהוגן שכפה אותם לקבל התורה, ואם כן הוי קידושין אף בעל כרחם. ועוד דבשעת מתן תורה לא שייך אפקעינהו רבנן דעוד לא היו רבנן, אם כן מהני קידושין בעל כרחם ואמאי מודעא כו' ... ונראה לי דבאמת היו רוצים לקבל התורה רק יראו מעונשין החמורים, דידוע דבמשפט איכא לפני משורת הדין אך בתורה ליכא לפני משורת הדין, וסברו דה' גם כן יתנהג עמהם כפי הדין ומשום זה לא רצו לקבל התורה, ואם היו יודעין שיתנהג לפני משורת הדין היו מקבלין התורה, ואם כן לאחר כן בימי אחשורוש שהיו מחוייבין מיתה וה' עשה לפני משורת הדין כמגילה (י"ב). לכן קיבלו התורה:

ולפי זה היה למפרע על פי טעות, דאם ידעו שיהיה לפני משורת הדין היו תיכף מקבלין התורה, ושפיר חרב בית המקדש וגלו מארץ ישראל, דלא שייך מודעא דזה רק קודם שמשני הדר קבלוה בימי אחשורוש, אבל לאחר שמשני ידעו מזה דהיכי דיהיה לפני משורת הדין רוצים בתורה, אם כן הוי תיכף בקבלת התורה רצון גמור והא דכפה היה על פי טעות, ושפיר חרב בית המקדש דקבלו את התורה ברצון גמור. ואתי שפיר דמדרבנן המקדש על ידי חופה וקידושין ולא שייך מודעא, דלאחר שקבלוה בימי אחשורוש רצו בתורה בלב שלם...

והמפרשים הקשו דהוי תליוהו וזבין דמהני שנתן להם תורה ומצוות, ובמשנה למלך (פ"ג מאישות ה"א ופ"י ממכירה ה"א) הקשה אף דלא היה כמכר דלא נתן להם כלום בעין ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא [קידושין ל"ט ע"ב], מכל מקום להמרדכי [גיטין פרק הניזקין אות שצ"ה] דבאונס מיתה אף תליוהו ויהיב מהני, ואמאי מודעא כו', ועיין ש"ך [יו"ד סימן רל"ב סקמ"א] ובית מאיר [שבת פ"ח. ד"ה אמר] דאפשר דר' אחא בר יעקב שאמר מודעא כו' לא סבירא ליה כרב הונא ולא מהני תליוהו וזבין, אך זה דוחק...

ונראה דאחרונים הקשו איך מהני כל תליוהו וזבין נימא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני [תמורה ד ע"ב], דאינו רשאי לכפות חבירו, וראיה דקידושין בעל כרחא לא מהני דהוא עשה שלא כהוגן, ועיין הרב המגיד (פ"א ממכירה ה"ט) שהקשה נימא אי עביד לא מהני מחמת לא תחמוד...

4. דף על הדף בבא בתרא דף מז עמוד ב

בגמ': תליוהו וזבין זביני' זביני' מי"ט כל דמוזין איניש אי לאו דאניס לא הוה מוזין כו'. במשנה למלך (רפ"י מהל' מכירה) מדייק מדברי המרדכי פ' הנוקין דהא דבעינן דיהיב דמי היינו רק בסתם אונס, אבל באונס מיתה אפילו תליוהו ויהיב זבינא. והקשה עליו מהא דאמרינן בשבת (פ"ח ע"א) בהך דכפה עליהם הר כגיגית, מכאן מודעא רבא לאורייתא, והיינו משום דהו"ל כמו תליוהו ויהיב. וקשה דהא התם ה' פחד אונס של מיתה, ולדברי המרדכי ככה"ג גמר ויהיב. ונשאר בצ"ע.

ותירץ החתם סופר בתשובות (אהע"ז ח"א ס' קי"ב) עפ"י מש"כ ברמ"א בחו"מ (ס' ר"ה) דדוקא תליוהו ומכר זבני' זבינא, אבל תליוהו ולקח אין זביני' זבינא. והטעם דכל מוכר עצב ואנוס הוא, אבל לוקח דבעינן תחלת הקנין רצון, לא מהני ע"י כפי' ואונס. והנה לגבי מתן תורה איתא בפ"ק דברכות "כי לקח טוב נתתי לכם", שהקב"ה מכר התורה לישראל, וכל מוכר עצב, והקב"ה מוכר ושמה, וא"כ יוצא שהתורה שניתנה לישראל הוא תלוהו ולקח, וכפי המבואר כיון שבעינן תחילת קנינו ברצון, לא מהני ואפילו ע"י אונס מיתה וא"ש דאיכא מודעא רבא לאורייתא.